

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ—ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ—ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Α'.

15 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1863.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 14.

ΠΕΡΙ ΟΣΣΙΑΝΟΥ

καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένων ποιήσεων.

I.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ιῆ. αἰώνος μεγάλη καὶ περίεργος φιλολογικὴ πάλη συνέστη μεταξὺ τῶν σοφῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ τινων ἄλλων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Εἰς τὴν φιλολογικὴν ταύτην πάλην ἀφορμὴν ἔδωσε Σκωτίας τις πεπαιδευμένος, ὁ Μάκφερσων, δημοσιεύσας ἐν ἀγγλικῇ μεταφράσει δύο ποιήματα, τὸν *Φιγγάλ* καὶ *Τεμόραρ*, τὰ δοποῖα ἡσαν, ὡς ἔλεγον, ἔργα Βάρδου τινὸς, *Οστιανοῦ* καλούμενου, ὅστις ἔζη ἐν Σκωτίᾳ περὶ τὴν δευτέραν ἡ τρίτην μετὰ Χριστὸν ἐκαπονταεπιρίδα. Τὰ ποιήματα ταῦτα, προσέθετον ὁ ἐκδότης καὶ μεταφραστὴς αὐτῶν συάμα, συνέλεξεν ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν Σκωτῶν ὀρεινῶν, οἵτινες ἐγίνωσκον αὐτὰ ἐξ ἀρχαιοτάτης παραδόσεως καὶ ἀπεστήθιζον ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ ἐγγραφῇ διαλέκτῳ, ἥτις καὶ διάλεκτος τῆς Οὐαλλίας καλεῖται (*langue de pays de Galles*). Ή δημοσίευσις τῶν ποιημάτων τούτων εὗρε πολλοὺς τοὺς ἐνθουσιαστὰς, καὶ, ὡς εὐφυέστατα παρατηρεῖ ὁ σοφὸς Βιλ-

λεμαῖνος, πάντες ἐθαύμαζον τὰς ποιήσεις ἐκείνας χωρὶς νὰ δοκιμάζωσι τὴν λύπην ὅτι θαυμάζουσιν ἔνα τῶν συγχρόνων των. Εὔρον ὅμως καὶ πολλοὺς τοὺς ἀμφιβάλλοντας περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν, καὶ οὗτοι δὲν ἦσαν ἐκ τῶν εὐκαταφρονήτων. Τίς ὁ μυθολογούμενος οὗτος Ωσσιανός, ἐκραύγαζον, μετὰ τοῦ περιωνύμου Johnson, πολλοὶ τῆς Ἀγγλίας κριτικοὶ καὶ φιλολόγοι, τίς εἶναι ὁ μέγας οὗτος ποιητὴς, ὅστις μείνας κεκρυμμένος δεκαπέντε ὄλους αἰώνας ἐπὶ τῶν ὅμιχλωδῶν τῆς Σκωτίας ὀρέων, καταβαίνει μόλις σήμερον ἀπ' αὐτῶν φέρων ὑπὸ μάλην πλήρη ἐπικὰ ποιήματα, συντεταγμένα καθ' ὄλους τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, καὶ περιγράφοντα ἡθον ἀνωτέρου πολιτισμοῦ τοῦ ὑπάρχοντος καθ' ἥν ἐποχὴν ὑποτίθεται ὅτι ἐγράφησαν. Ἐλλ' οἱ ἀναλαβόντες νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν γνησιότητά των δὲν ἐπτοοῦντο ἐκ τῶν τοιούτων ἐπιχειρημάτων. Δι' αὐτοὺς ὁ Μάκφερσων, ὅστις, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, δλίγον ἀνεμίχθη εἰς τὴν συζήτησιν, ἥτο μάρτυς ἀξιόπιστος, ίδιας δὲ οἱ Σκωτοὶ σοφοὶ ἐθεώρησαν ὡς καθῆκον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς πατρίδος τῶν εὑρέθη τέλος εἰς Βάρδος δυνάμενος νὰ διαφι-

λονεικήση τὸν θαλλὸν τῆς ποιήσεως καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ὅμηρον, διότι οἱ ἐνθουσιασταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ἴδιως ὁ Καισσαρότης, δοτις μετέφρασε γλαυφυρῶς τὰς Οσσιανικὰς ταύτας ποιήσεις ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Πετράρχη καὶ Τάσσου, ἔθεωρησαν πολλαχοῦ ἀνώτερον τὸν τραχὺν Βάρδον τῆς Σκωτίας τοῦ νῦν πεπετοῦς τῆς Ἰωνίας ῥαψῳδοῦ. Δὲν ἐπρόχειτο ἄρα περὶ μηδαμινοῦ ἀγώνος· ὁ Παρνασσὸς ἔμελλε νὰ μετατεθῇ ἀπὸ τῆς Ἐλλάδος εἰς τὴν Σκωτίαν (1), καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Μόρθεν, ὁ οὗτος τοῦ ὅμοιου μὲν τρέφος τρικυμίας Φιγγάλου, ἔμελλε νὰ κηρυχθῇ ὁ κορυφαῖος τῶν ποιητῶν.

Τὸ ζήτημα τέλος ἦτο καὶ ὑπὸ ἄλλην ἐποψίν σπουδαῖον. Εἰς ποιητὴς παρουσιάζεται ἀντιπρόσωπος δλοκλήρου ἐποχῆς ἀγράστου ὄλως εἰς ἡμᾶς· Ήθη καὶ ἔθιμα περίεργα περιγράφονται ἐν ταῖς ποιήσεσιν ἐκείναις, καὶ τέλος μία σελίς τῆς ὄλης ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνακαλύπτεται, ὅθεν, καὶ ὑπὸ ἴστορικὴν ἔτι ἐποψίν, ἐσύμφερε πλεῖστον νὰ γνωσθῇ ἡ ἀλήθεια, οἱ δὲ Ἀγγλοι· δὲν εἴναι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἔμελλον ν' ἀφέσωσιν ἀνεξερεύνητον τοιαύτην ὑπόθεσιν.

Οἱ θέσας τὸν δαυλὸν τῆς φιλολογικῆς ταύτης διχονοίας, ὁ Μάκφερσων, ἀπέθανεν ἀμετανόητος Μετά τινα σφοδρὰν λογομαχίαν, θνέλαβε μετὰ τοῦ Johnson περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ὑπὸ αὐτοῦ δημοσιευθέντων ποιημάτων, ἐσιώπησεν ἐντελῶς ἐπιχειρήσας δ' ἀκολούθως καὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ Ὁμήρου, καὶ ἀποτυχών εἰς τὴν ἐπιχείρησίν του ταύτην, παρήτησεν ἐξ ἀηδίας τὰ γράμματα ἐπιδοθεῖς δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον συνήθοισεν ἵκεντα πλούτη, τὰ δποικὴ ἐπήνεγκης γενόμενος μετὰ ταῦτα δὲν ἐν Λονδίνῳ ἐπίτροπος Ναθάν τινος ἡγεμόνος Ἰγδοῦ. Οὐδέποτε μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς του τῷ ἔξεψυγε λέξις τις προδίδουσα τὸν ἀπάτην ἢ τὸ ἀπέδιδον, διὸ τὸ ζήτημα ἔμεινε διὰ τοὺς πολλοὺς ἀλυτον ἔτι.

Οἱ ἔξοχος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κριτικὸς, ὁ Johnson, περὶ οὖν ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, ἐπεχείρησε

(1) Ο Καισσαρότης; λέγει ἐν τινὶ τῶν σημειώσεών του, διὸ ἀν οἱ Ἡλίηνες δὲν εἶχον διατέσσι καὶ ὅρισσε τὰς μυθολογικὰς ἐπαρχίας, καὶ ἀν ἐπρόκειτο νὰ ἐκλεγθῇ ἡδη ἡ κατοικία τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ Σέληνα καὶ ἡ Κόνα εἴχαν πλειότερα δικαιωμάτα νὰ λάβωσι τοιχύτην τιμὴν, ἡ ὅστις εἴχεν ἐν δρὶς τῆς Βοιωτίας, τόπου κακὴν ἔχοντος φήμην διέξα τὸ ἀκάθαρτον τῆς ἀτμοσφέρικας καὶ τὴν ἀγριοκίαν τῶν κατοικών του.

πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν ταξιδίοιν τι εἰς τὰς Ἱθρίδας νήσους καὶ εἰς τὰ δρεινὰ τῆς Σκωτίας μέρη, ἀλλὰ προκατειλημένος ὃν κατὰ τῆς γησιότητος τῶν ποιήσεων, εὑρίσκει τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς ἰδέας ἢν προηγουμένως εἶχε μετὰ τοσούτου ζήλου ὑποστηρίξει. Διηγεῖται δὲ ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς περιηγήσεώς του, ὅτι τῷ ἔδειξαν γέροντάς τινας Βάρδους, οἵτινες τῷ ἐφάνησαν μωροὶ σχεδόν, καὶ οὐδὲ κακὴν ἐγίνωσκον ν' ἀναγινώσκωσιν. Ἀκολούθως φέρει καὶ τὰ ἔδια αὐτοῦ συμπεράσματα, λέγων, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι χειρόγραφα εἰς τόπον ὃπου ἤγνοιον τῆς χρῆσιν τῆς γραφῆς, οὐδὲ ἦτο ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ ἐπικὸν ποίημα ἐκεῖ ὅπου δὲν εὑρίσκεται χειρόγραφον ἀρχεῖον συντιστάμενον τούλαχιστον ἐκ πεντακοσίων γραμμῶν. Τὸ πολὺ, παρεδέχετο ὁ Johnson, ὅτι εἴναι δυνατὸν ν' ἀναφέρωνται εἰς τινας βαρύρρους ἀρχαίας στροφὰς τὰ δνόματα τῶν ἡρώων καὶ τῶν τόπων ὃν ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Μάκφερσων ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ.

'Αλλ' ή κοινὴ γνώμη οὐδόλως ἀνεπαύθη εἰς τὰς τοῦ Johnson ὑπόπτους πληροφορίας, διὸ ἡ Ἀκαδημία τῷ ὄρεω τῆς Σκωτίας ἡθέλησε νὰ προβῇ εἰς αὐστηροτέρας ἔτι ἐρεύνας περὶ τῶν Ὀσιανικῶν ποιήσεων. Τὰς τοιαύτας δ' ἐρεύνας τῆς προύνοησε νὰ περιβάλῃ μὲ δλους ἐκείνους τοὺς δικαστικοὺς τύπους, οἵτινες ἡδύναντο νὰ πείσωσι καὶ τοὺς μᾶλλον πυρρωνιστὰς περὶ τῆς ἀκριβεῖας τοῦ ἔχιγομένου τῶν ἐρεύνων τῆς τούτων. Όθεν συνέστησεν ἐπιτροπὴν, ἥτις περιτίθει τὰ δρη καὶ τὰ χωρία ἐκείνα, ἔχουσα λεπτομερεῖς ὀδηγίας καὶ σχεδὸν διπλωματικάς. Η ἐπιτροπὴ αὕτη προέβη εἰς τὴν ἀνάκρουσιν διαφόρων κατοίκων τῶν δρεινῶν ἐκείνων μερῶν, καὶ ἀπάσας τὰς καταθέσεις τῶν μαρτύρων τούτων συνέλεξε, φροντίσασα νὰ προεπικυρώσῃ αὕτας διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ εἰρηνοδίκου ἐκάστης ἐπαρχίας. Τὰ πρακτικὰ τούτα τῆς ἐπιτροπῆς παρεδόθησαν εἰς τὴν ἀκαδημίαν, ἥτις ἐδημοσίευσε μετὰ ταῦτα κατὰ τὸ 1805 ἀξιολογώτατον ὑπόμνημα, ὃ συνέταξεν ὁ γλαυφύρος κάλαμος τοῦ Ἐβραίου Μακενζῆ.

'Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἐξάγεται, ἀντὶ ὃν ἐν τῇ ἄνθρωποι Σκωτίᾳ ὑπήρχον ἀληθῶς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ποιήματά τινα, Ὁσσιανικὰ καλούμενα, ὅτι ταῦτα ἦσαν πανταχοῦ διαδεδομένα, καὶ ὅτι εἴχον χαρακτήρα λίγην περιπαθῆ καὶ ὑψηλόν. β', ὅτι καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν γνησιότητα τῶν ὑπὸ τοῦ Μάκφερσωνος δημοσιευθεῖσῶν ποιήσεων, καὶ

αὐτὴν ἡ ἴδια ἐπιτροπὴ ἔμενεν εἰς ἀμυχανίαν ν' ἀπαντήσῃ κατηγορητικῶς. Διεκόρυζεν ὅμως ὅτι συνέλεξε τεμάχια ποιημάτων, ἀτινα περιέχουσι πολλάκις τὴν οὐσίαν καὶ ἐνίστε τὰς αὐτὰς περίπου ἐκφράσεις τῶν περιεχομένων χωρίων ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Μακφερσώνος, ἀλλ' ὅτι οὐδὲν ποίημα εὗρεν ὅμοιον κατά τε τὸν τίτλον καὶ τὴν ὑπόθεσιν.

Ἡ ἐπιτροπὴ τέλος ἐσυμπέρανεν ὅτι δὲ Μάκφερσων εἶχε τὴν ἔξιν νὰ συμπληροῖ τὰ κενά, νὰ συνδέῃ τὰ παραχειλυμένα τεμάχια, νὰ προσθέτῃ νέα χωρία, ν' ἀποτέμνῃ φράσεις, νὰ μετριάζῃ τὰ ἐπεισόδια, νὰ λειαίνῃ τὸ λεκτικόν, καὶ τέλος νὰ μεταβάλῃ πᾶν ὅ, τι τῷ ἐφάνετο ἢ πολὺ ἀπλούν ἢ πολὺ τραχὺ διὰ τὴν ἀκοήν τῶν νεωτέρων, καὶ νὰ ἔξαρῃ ὅ, τι τῷ ἐφάνετο κατώτερον τοῦ ἰδαικοῦ τῆς ποιήσεως. Ἐπὶ τέλους προσέθεταν ὅτι τῇ ἡτο ἀδύνατον νὰ δρίσῃ μέχρι τίνος βαθμοῦ δὲ Μάκφερσων ἐποίησατο χρῆσιν τοιαύτης ἐλευθερίας.

'Αλλ' οὐδὲ ἡ καθηρὰ αὕτη καὶ ἀμερόληπτος ἔκθεσις ἵσχυσε νὰ φέρῃ τὴν ἐπιθυμητὴν σύμπνοιαν εἰς τὸν Ἐλικᾶνα, διότι καὶ ταύτην ἔκχεισον τῶν διαιμαχομένων μερῶν ἐξελάμβανεν δὲς ὑποστηρίζουσαν τὴν ἰδέαν του. Ἐπέρα δόμως δημοσίευσις καὶ ἄλλων Ὁστιανικῶν ποιήσεων, γενομένη τῷ 1780 ὑπὸ τοῦ δόκτορος Σμιθί, ἐφάνη ὅτι ἔμελλε νὰ κλίνῃ τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ τῶν παραδεχομένων τὸ γνήσιον τῶν ὑπὸ τοῦ Μακφερσώνος δημοσιεύθεισῶν, καὶ ἐπομένως νὰ στηρίξῃ τὴν δόξαν τοῦ Σκάτου ποιητοῦ ἀλλ' οἱ ἀμείλικτοι οὖτοι ἐχθροὶ τῆς σκωτικῆς δόξης ἐπέφερον ὅτι καὶ δὲ Σμιθί καὶ πάντες οἱ δημοσιεύσαντες δοσσιανικάς ποιήσεις ἥσαν μιμηταὶ τοῦ Μακφερσώνος καὶ ζηλωταὶ τῆς δόξης ἐκείνου, ἐπομένως, κατ' αὐτοὺς καὶ τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο ἦν δλως ἀνίσχυρον. Ἀλλως τε, δὲ Σμιθί οὖτος δημολογεῖ ὅτι ὅπως ἀπαρτίσῃ τὸ ἔργον του, ἔλαβεν ἐδῶθεν μὲν ἡμισείαν στροφὴν, ἐκεῖθεν δὲ ἡμισυ στίχον.

'Ανάγκη δόμως νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα ὅτι οἱ ἀρνούμενοι τὴν ὑπαρξίαν τῶν δοσσιανικῶν ποιήσεων προύκάλεσαν πολλάκις τὸν Μακφερσώνα ἵνα δημοσιεύσῃ τὸ κείμενον κατὰ τὸ δόποιον συνέταξε τὴν μετάφρασίν του· δὲ Μάκφερσων ἡτοιμάζετο ἀείποτε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἔκδοσιν, ἀλλ' ἀπέθανε χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ τὸ κατορθώσῃ. Οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς διατήκης του δόμως κατὰ τὸ 1807 ἐδημοσίευσαν τὸ ποιηθύριλητον κείμενον δηλαδὴ τὰς ἀληθεῖς, ὡς ἴσχυρίζοντο, ποιήσεις τοῦ Σκά-

τού βάρδου ἐν τῇ οὐαλλικῇ γλώσσῃ ἐν ᾧ καὶ συνετάχθησαν. Ἄλλ' ὁ κριτικὸς πυρρωνισμὸς οὐδὲ εἰς τούτο πύχαριστήθη, διότι καὶ περὶ τούτου ἀνεκάλυψαν οἱ ἀρισταρχοὶ τῆς ἐπιστήμης ὅτι τὸ κείμενον ἐκεῖνο ἦτο μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ κειμένου, τοῦ δημοσιεύθεντος ὑπὸ τοῦ Μακφερσώνος.

Οὔτω λοιπὸν τὸ φιλολογικὸν τοῦτο ζήτημα, ἐκυμαίνετο μεταξὺ δύο ἀκρων ἐναντίων, μεταξὺ τῆς ἐντελοῦς ἀρνήσεως ἐνὸς μέρους, τοῦ φῶν καὶ τοῦ ἀκρατήτου ἐνθουσιασμοῦ ἐνὸς μέρους ἀλλιών, διότι δὲ Μάκφερσων οὔτος, καὶ ἐπὶ τῇ ὑπόθεσιν ὅτι ἴδια αὐτοῦ ἔργα ἔξεδωκεν ὑπὸ τὸ φευδεῖ τοῦ Θεσσαλοῦ ὄνομα, δὲν ὠμοίαζε βεβαίως τὸν ἡμέτερον Σιμωνίδην, ὅστις γράψας δὲ τις ἀτοπον καὶ γελοῖον ἐν τῇ Συμαΐᾳ του, ἐκήρυξεν αὐτὴν ἔργον ἀρχιτον, ὑπολαβὼν διότι ἐδύνατο νὰ κάμη τὸν κόσμον νὰ πιστεύσῃ διότι καὶ ἡλιοτυπία καὶ ἀτυκίνητα ἥσαν γνωστὰ τοῖς ἀρχαίοις. Τὸ ἔργον τοῦ Μακφερσώνος ἦτο ἀληθῆς ποίησις, ἡτις ἔσχε μεγίστην ἐπιδροὴν ἔπει τῆς συγχρόνου φιλολογίας διότι, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν δοσσιανικῶν ποιήσεων, ἀπαντες ἐφέροντο εἰς μίμησιν αὐτῶν. Οἱ Blair μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρεδέχθη τὴν γυνησιότητα τῶν ποιήσεων τούτων, καὶ ἐθαύμαζεν διότι ἐν μέσῳ τῆς Σκωτίας τοῦ β'. αἰῶνος, ἀπαντῶνται ἐκφράσεις καὶ εἰκόνες ἀξίαι τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Ὀμήρου. Οἱ Γαίτης ἦτο εἰς τῶν θευματῶν τοῦ Θεσσαλοῦ, δὲ δέ Βέρδερ, κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τοῦ Βιλλεματίνου, προτοῦ ν' αὐτοκτονήῃ λαλεῖ τὴν γλώσσαν τοῦ Θεσσαλοῦ. Οἱ Ιταλὸς Κατσαρόττης, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, μετέφρασεν αὐτὸν δλόκληρον, τὸν ἐσχολίασε καὶ ἐν ἐκτεταμένῃ ἴστορικοκριτικῇ πραγματείᾳ διηρεύησε καὶ ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς γνησιότητος τῶν δοσσιανικῶν ποιήσεων, εἰ καὶ παρεδέχετο δὲς πιθανὴν τὴν ἐνιαχοῦ τροπολόγησιν αὐτῶν, ἀμφέβαλλε δὲ καὶ περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡκμασεν δὲ ποιητής των. Καὶ αὐτὸς δὲ δέ μέγας Ναπολέων ἐκαυχᾶτο διὰ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἀρχαίου τούτου Βάρδου ἐνθουσιασμόν του.

Μὲν δοκεῖ ταῦτα οἱ νεώτεροι κριτικοὶ δὲν ἀπεκδέχονται ὡς γνησίας τὰς ὑπὸ τοῦ Μακφερσώνος δημοσιεύθεισας ποιήσεις. Οἱ σοφὸς κριτικὸς Γάλλος Βιλλεματίνος, ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῆς φιλολογίας τοῦ β'. αἰῶνος, παραβάλλων τὰς ποιήσεις ταύτας πρὸς τὰ δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος ἄσματα, τὰ δημοτικά θεωρεῖ δὲς τὴν φυσικὴν καὶ γνησίαν ποίησιν ἀπολιτεύεται καὶ βαρβάρου ἐποχῆς, κηρύττεται διαρ-

ρήδην κατά τῆς γνησιότητος τῶν δσσιανικῶν ποιήσεων. Ἡ ποίησις αὐτη, λέγει, λαλῶν περὶ τῶν δημοτικῶν ἐλληνικῶν ἀσμάτων, ἔχει τι ἐλλειπτικὸν, τολμηρὸν καὶ μεταφορικὸν, μένει δὲ ἀείποτε ἀγρία. Πλείστη ἐνεργυτικότης, καὶ ποτε μεγίστη γενναιότης αἰσθημάτων δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀμιγεῖς θηριώδους ἀρπακτικότητος καὶ τῆς πρὸς τὸν πόλεμον καὶ τὴν λαφυραγγίαν τάσεως, οὐδὲ εἶναι ἀπηλλαγμέναι τέλος τοῦ ἀμειλίκτου ἐκείνου μίσους, τοῦ φυσικοῦ εἰς τὸν ἀρχέγονον ἄνθρωπον, τὸν ἀφεβέντα εἰς ἑαυτόν. Άλλως τε δὲ, τὰ τεμάχια ἔκεινα εἶναι σύντομα, δρυπτικὰ, οἷα ἐν τεταρτηγμένῳ βίῳ δὲ ἀμαθῆς ἐνθουσιασμὸς δύναται νὰ τὰ πλάσῃ καὶ ἡ μνήμη νὰ τὰ τηρήσῃ ἀλλὰ τὸ νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ὑποθέσωμεν μακρὰ ποιήματα, ἀρτια καθ' ἄπαντα τὰ μέρη των, καὶ μονότον μὲν, ἀλλ' ἐντέχνως μονότον, διμοιογῷ δὲ τοῦτο μοὶ φαίνεται ἀπίθανον. Πιστεύω μᾶλλον δὲ δημοτικὰ τινὰ ἀσμάτα ὑπῆρχον ἐν Σκωτίᾳ· δὲ τὰ ἀσμάτα ταῦτα, εἰ καὶ ἐγεννήθησαν εἰς κλίμα ἥπατον εὐλογημένον τοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἵτο δῆμος φυσικὸν, ὡς ἐκ τῆς μητρικῆς των ἐλεύθεριας καὶ τῆς ἐμπνεύσεως τῶν ἐγχωρίων ἥθων, νὰ ἔχωσι ἀγέρωχόν τι, ὑψηλὸν καὶ τολμηρὸν· δὲ τὰ ἀσμάτα ταῦτα παραφθαρέντα ἐκ τῆς προφορικῆς παραδόσεως δύνατον ν' ἀνεμίγησαν καὶ νὰ περιεπλάκησαν τὸ έν μὲ τὸ ἄλλο, ἐπιτηδεία δὲ χεὶρ ἥδυνατο νὰ ἔξχαγῃ καὶ καθαρίσῃ αὐτά· ἀλλ' ὅπως φέρῃ αὐτά εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀναπτύξεως καὶ ἀγρίας οὕτως εἰπεῖν διορθώσεως, εἰς οἷαν ἔφερεν αὐτὰ δὲ Μακερσῶν, ἔχρισάσθη βεβαίως μεγίστη ἐργασία καὶ τελεία ἀναχώνευσις, ἥτις δύναται, νὰ ἔξισθῇ πρὸς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν κατασκευήν.»

Μετὰ τὴν ὁρθοτάτην ταῦτη τοῦ σοφοῦ Βιλλεμαίνου ἀπόφανσιν θὰ ἵτο αὐθάδεια νὰ προσθέσωμέν τι πλέον ἡμεῖς περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ποιήσεων ἐκείνων. Μίαν μόνην παράθεσιν ἐρχόμεθα νὰ κάμωμεν. Τὸ ἔργον τοῦ Μακερσῶνος, Σμίθ καὶ λοιπῶν ἐκδοτῶν ἡ μεταφραστῶν δσσιανικῶν ποιήσεων, εἶναι ὡς ἡν τις τῶν ἡμετέρων ἐπεγείρει νὰ συγγράψῃ ὀλόκληρον ποίημα, δανειζόμενος τὸν χρωματισμὸν, τὰς μεταφορὰς καὶ τὰς εἰκόνας του ἐκ τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐπλεκεν αὐτὸ διὰ τῆς ἐπιτηδείου συρράφης τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων ὑποθέσεων. Τοιοῦτον τι ἀπεπειράθη εἰς τῶν ἡμετέρων ποιητῶν ἐν τῷ ποιήματι αὐτοῦ, τῷ ἐπιγραφομένῳ ἡ Κυρὰ Φροσύνῃ. Εἰ καὶ ἡδη δὲν ἔχομεν ὑπὸ δψιν τὸ ποίημα ἐκεῖνο, ὡς ἐνθυμούμεθα δῆμος καὶ ἡ γλώσσα καὶ

ἡ ποίησις καὶ τὰ πάντα ἐνὶ λόγῳ εἶναι ἀπομιμησις τῶν χλεπτικῶν τραχουδίων. Ἡ ποίησις αὗτη ἥρεσε τοῖς πολλοῖς, διότι ἡ γαλλίζουσα ἡ ἵταλίζουσα ποίησις τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος εἶχε κατακουράση τοὺς ἀναγνώστας, καὶ ἐπομένως ἡ ἐμφάνιση τῆς Κυρὰ Φροσύνης ἵτο ὃς μία ἀνάμηνης τοῦ παρελθόντος ἡμῶν βίου καὶ ἐπανάκαμψις εἰς αὐτόν. Ποίησις δῆμος τοιαύτη οὔτε προτότυπος δύναται νὰ ὀνομασθῇ, οὔτε εἶναι τὸ ἀπεικόνισμα τῆς ἐποχῆς ἐν ἡ διαβούλευμεν.

(ἔπειται συνέχεια)

Γ. Ε. ΜΑΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ.

Η ΥΠΟΧΟΝΔΡΙΑ.

Ή

Η ΚΟΙΛΑΣ ΤΟΥ ΛΩΤΕΡΒΡΟΥΝΝΟΥ.

(Συνέχεια· ίδε φυλλάδ 13.)

Ἡ Λαύρα καὶ ἡ Μαρία (διότι οὕτω τὰς ὠνυμάζον εἰς τὴν κοιλάδα) ἥγαπωντο πολὺ ὑφ' ὅλων τῶν κατοίκων τοῦ Λωτερβρούννου. Ἡ ἀγαθοεργία των ἥτον πάντοτε ἐν ἐνεργείᾳ. Συχνάκις διέβαινον τὰ ὅρη καὶ ἔφερον ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτωχῶν καὶ ἀσθενῶν ποιμένων βοηθείας ἡ δάκρυα. Ἡ κατοικία των δὲν ἵτο πολὺ μακρὰν τῆς καλύβης μου, μαθοῦσαι δὲ ἐκ τῶν συντρόφων μου τὸν κίνδυνον ὑφ' οὐ ἐπαπειλούμην, ἀμέσως ἐσπευσαν εἰς βοήθειάν μου· καὶ ἐπειδὴ κι συγκατ τῆς εὐσπλαχγγίας περιποιήσεις εἶχον δώσει εἰς τὴν καλὴν Μαρίαν γνώσεις τινὰς ιατρικῆς, ἀμέσως ἐμάντευσεν δὲ της ἡμην βορὰ κακούθους πυρετοῦ. Ἐθεσε λοιπὸν πλησίον μου γέροντά τινα ποιμένα διὰ νὰ μὲ περιποιήσαι, καὶ αὐτὴ καθ' ἐκάστην συνωδευμένη ὑπὸ τῆς θυγατρός της μοὶ ἔφερε χυμὸν ἐκ σωτηρίων βοτάνων τὰ ὅποια συνέλεγεν εἰς τὰ ὅρη.

Χάρις εἰς τὰς περιποιήσεις τῆς Μαρίας καὶ τῆς Λαύρας ἔφθασα εἰς ἐντελῆ ἀνάρρησιν. Καὶ ἀλλοτε μὲν περιέφερον ἀστάτως τὸ ποιμνιόν μου εἰς τὴν πρὸ τῆς καλύβης μου βοσκήν, ἀλλοτε δὲ ἐστηριγμένος ἐπὶ τινος βράχου καὶ τείνων τὸ οὖς μου εἰς τὸν μουρμουρισμὸν πηγῆς τινος, ἐσκεπτόμην ἐν σιωπῇ περὶ τῆς τύχης μου. Πληθὺς δὲ αἰσθημάτων τὰ δποῖα πρὸ πολλοῦ εἶχον λησμονηθῆ ἔρχεσαν ν' ἀναγεννῶνται εἰς τὴν καρδίαν μου. Οὕτων τὸ πρῶτον ἔξηρχόμην τῆς καλύβης μου, ἡ ψυχή μου ἡπλόνετο εἰς τὰς πρώτας ἀκτίνας τοῦ ἡλίου, δστις ἐπλανάτο μεγαλοπρεπῶς εἰς τὰ ὑψη τῶν δρέων, καὶ οἱ ὄφει-